

СТАРОЕГИПАТСКА ЗБИРКА ГРАДСКОГ МУЗЕЈА У СОМБОРУ

Бранислав Анђелковић

Филозофски факултет, Универзитет у Београду

Апстракт: У Градском музеју у Сомбору чува се мала староегипатска збирка, коју је, поклоном неколико предмета Музеју Историјског друштва Бачко-бодрошке жупаније 1899, утемељио великогосподар Јанош Фернбах. У збирци се данас налазе укупно 22 каталошке јединице: 16 амулета (Пајек, Бес, Неферитум, Анубис, Таурет, највероватније Изида, мултипликовано уцај око, цвџ), једна минијатурна ситиуеи или позиив калуја, ниска од 211 перли, једна одвојена већа перла, једна ушабџи фигурина сорне ауџенџичности, и две шуље посуде (?) од камена. Већи део предмета израђен је од фајанса, а њихов хронолошки расџон је од Трећег међуџериода до римског доба.

Кључне речи: Еџиџај, Сомбор, амулџи, фајанс, уцај око, Пајек, Бес, XI в. џ. н. е. – IV в. н. е.

Артефакти староегипатске цивилизације у музејима у Србији нису бројни (Anđelković 2002b; Anđelković and Teeter 2006), и њихово, тим драгоценије, присуство првенствено је одраз романтичарско-просветитељског „духа времена”, завршних деценија XIX в. Након староегипатске збирке у Народном музеју у Београду, зачете 1888. добијањем мумије свештеника Несмина (Anđelković and Teeter 2005), и збирке у Градском музеју у Вршцу, засноване 1894. (Anđelković 2002c), своју староегипатску збирку, ма како скромну, утемељио је 1899. и Сомбор.¹

¹ Аутор се захваљује Министарству науке Републике Србије, у оквиру чијег је пројекта бр. 147041 настао и овај рад. Захвалност дугујемо пок. колеги Ч. Трајковићу, и посебно колегиници Д. Трајковић, из Градског музеја у Сомбору, на љубазности приликом обраде материјала. Помоћ у прибављању архивских података пружио нам је историчар Б. Ђурчић, директор сомборске гимназије, а за преводе са мађарског захваљујемо J. Balla, са Катедре за хунгарологију, Филолошког факултета у Београду. За неколицину историографских детаља захвални смо К. Каић, са Катедре за хунгарологију, Филозофског факултета у Новом Саду. На подршци у завршним фазама рада захваљујемо Б. Ибрајтеру. У вези са историјатом збирке раних 1970-их, драгоцени су нам били разговори са С. Тутунџићем, дугогодишњим шефом Катедре за археологију Блиског истока, Филозофског факултета у Београду.

У белешци некадашњег кустоса Градског музеја П. Веленрајтера,² везаној за „ђинђуве од фајанса”, инв. бр. 4097, у Инвентарској књизи музеја (писаној после Другог светског рата) стоји: „Египат, Александрија (...) Поклонио Јован Фернбах 1899”. У питању је заправо Јанош Фернбах (*Fernbach János*, 17. 3. 1875. Апатин – 1929. Будимпешта, од оца Балинта Фернбаха и мајке Ане Вил; Sabo 2007: 256), имућни велепоседник имања *Roglaticza puszta* (Borovszky 1909: 412), данашња Горња Рогатица, крај Старе Моравице (*Kossuthfalva*), у широј околини Бачке Тополе.³ Фернбах је тадашњем Музеју Историјског друштва Бачко-бодрошке жупаније, са средиштем у Сомбору, поклонио [превод са мађарског]: „Из Египта: 1. Две ниске перли. 2. једну статуету бога од печене глине. 3. две фигурине божанства од керамике. 4. један фелашки жижак. — Из Атине: 1. један грчки жижак од глине. 2. мала керамичка посуда. 3. један сребрни и 17 комада грчког и римског бронзаног новца. 4. две фрагментоване посуде од алабастера” (Roediger 1900: 33). Уочљиво је да наведени предмети из 1899. наизглед творе тек мањи део данашњег садржаја збирке (видети испод), те да је за две посуде од „алабастера”, као место порекла назначена Атина. Ко су и када били евентуални донатори осталих предмета, за сада остаје непознаница. Највероватније разрешење даје нам музејски картон бр. 327, друге серије (видети напомену 6), на коме се (писано старијим рукописом, који је касније прецртан како би испод било написано нешто друго – видети напомену 27) под називом предмета „амулет-ниска”, помиње „11 комада амулета”, затим даје опис перли и наводи дужина ниске 65,5 cm. Стога је могуће да су се

² П. Веленрајтер рођен је 1907. у Сомбору, дипломирао је 1934. класичне језике са књижевностима и, као споредне струке, археологију, историју старог века и југословенску књижевност на Филозофском факултету у Београду. Од формирања музеја 1948. до смрти 1. новембра 1971, након судара са хладњачом, радио је као кустос Градског музеја у Сомбору (СН 1971а; СН 1971б).

³ О Јаношу Фернбаху постоји више објављених биографских детаља, нпр. о прилогу од 50 форинти којим је 1899. постао члан-оснивач Историјског друштва Бачко-бодрошке жупаније (Roediger 1899: 172, 174), или о његовим економским делатностима и имовини у Роглатица пусти (Borovszky 1909: 412). Бројна породица Фернбах доселила се у Апатин половином XVIII в. из Голдшојера (*Goldscheuer*), покрајина Баден-Виртемберг у Немачкој. Овој имућној породици дунавских бродовласника, трговаца житом, земљопоседника, индустријалаца и политичара, која се из Апатина касније раселила по Бачкој, припадали су и Бач-бодрошки жупан Карољ Фербах, те велепоседник Балинт Фернбах (1871–1926), апатински учесник великог сафарија по Африци, од децембра 1904. до марта 1905, о чему сведоче и његове дневничке белешке; обојица су били старија, рођена браћа Јаноша Фернбаха, који је поред њих имао још шесторо браће и сестара (Sabo 2007). На потврду усменог саопштења П. Веленрајтера, на које се позива Тутунџић (1989: 1), да је Ј. Фернбах путовао у Египат и тамо набавио поклоњене предмете, за сада нисмо наишли. Уочљива је и несразмера између Фернбаховог одличног имовног стања и лошег састава и квалитета донетих предмета (упоредити нпр. донаторе и донацију Вршачке збирке: Anđelković i Panić-Štorh 2002: 9, 11–12).

на нискама с перлама које је поклонио Фернбах налазили нанизани и амuleти, што није редак случај (e.g. Andrews 1994: figs. 62c, 63, 74h, 89a), који су касније били скинути са ниске и посебно инвентарисани, док су, пак, перле са две ниске (наведене горе под ставком 1; Roediger 1900: 33) преспојене у једну ниску.

Збирка је пратила бројне селидбе Историјског друштва Бачко-бодрошке жупаније,⁴ да би се током Другог светског рата нашла у музеју у Сегедину, одакле је по завршетку рата враћена у новоосновани Градски музеј,⁵ који своје корене у извесном смислу везује за поменуто друштво. Материјал⁶ је делом публикован (Веленрајтер 1971a; *idem* 1971b; *idem* 1971c; *idem* 1971d; *idem* 1971e; *idem* 1971f; *idem* 1971g; *idem* 1971h; Тутунџић 1989; Anđelković 1991: 70, 71, Т. I/1; Anđelković 2002b: 46–47), а овде се, уз ревизију и допуну претходног, по први пут каталошки, уз историјат и детаљне податке, представља целокупна збирка, у складу са стандардима примењеним и на наше друге две колекције (cf. Anđelković 2002a; Anđelković i Panić-Štorh 2002). Збирку данас чине укупно 22 експоната: једна ушабти фигурина, 16 амuleта, једна минијатурна статуета или позитив калупа, једна ниска перли, једна одвојена већа перла, као и две шупље посуде (?) од камена.

КАТАЛОГ

1. Ушабти фигурина (т. I/1). Стојећа, мумиформна, са рукама прекрштеним на грудима, у којима држи трорепо млатило. Израђена, вероватно у једноделном калупу, од печене жућкасте земље, са црно-мрким мат премазом површине. Репови млатила су, као и код ушабти фигурине

⁴ Друштво је своју прву изложбу одржало у згради Жупаније, данашњој згради Скупштине општине Сомбор.

⁵ Градски музеј се у садашњој згради налази од октобра 1945.

⁶ У архиви археолошког одељења Градског музеја у Сомбору постоје, колико смо видели, три серије предратне музејске евиденције староегипатске збирке: прва, најстарија, писана руком на обичном танком папиру, друга, средња, писана руком на музејском картону – образац картона носи ознаку *OBLAT KAROLY. ZOMBOR. 903.7*, [у питању је ознака сомборског штампара Кароља Облата], и трећа, најмлађа, куцана машином на музејском картону Музеја у Сенти (*Zenta Múzeum*) – образац картона носи ознаку *Szikra NV. 4916 (6M)*; порекло треће серије није најјасније, пошто је Градски музеј у Сенти основан тек после Другог светског рата, и нема никакве везе, бар сомборским колегама познате, са сомборским материјалом. По свему судећи, документацију везану за предмете однете током Другог светског рата чува и будимпештански *Magyar Nemzeti Múzeum*. Друга серија евиденције има у више случајева прецртан првобитни рукописни текст, испод кога је потом написан други текст. Поређењем докумената писаних руком (прва и друга серија), са рукописом мађарских египтолога у региону, у одговарајућем ширем хронолошком распону, установљено је да их није писао нико од познатијих, као што су Е. Mahler, А. Dobrovits, V. Wessetzky и Е. Haeffner. За помоћ у тумачењу старе музејске евиденције захвалност дугујемо Н. Gyögy, *Szépművészeti Múzeum*, Будимпешта (20. 10. 2006).

спорне аутентичности из Јеврејског историјског музеја, нелогично повезани с дршком попречном свезом, иначе карактеристичном за мотику (cf. Стефановић и Анђелковић 2002). Поклон Ј. Фернбаха 1899.⁷ На уређеној коси је марама, спреда формирана у облику крила. Лице са наглашеним обрвама, очима, мало спљоштеним носем и пуним уснама. На горњем делу груди лежи украсни овратник из два дела. На средини груди је вертикалан картуш у коме је *praenomen* Тутмеса III – Менхеперра. Од струка до почетка стопала, у седам хоризонталних редова, који се читају здесна-налево, одозго надоле, пружа се са предње стране фигурине хијероглифски натпис (сл. 1),⁸ местимице сличан натпису поменутог ушабти фигурине из Јеврејског историјског музеја, укључујући у трећем реду појаву картуша у коме је *praenomen* Рамзеса II – Усермаатра Сетепенра. У доњем делу ногу прелом, релативно рецентно саниран. Полеђина фигурине грубо прати основне контуре тела. Перика позади исечена у висини рамена, леђни део благо лучан, а испод леђа нешто

⁷ У старим музејским картонима је само за неке предмете, и то, изгледа, баш оне поменуте у *Годишњаку Историјског друштва Бачко-бодрошке жупаније* за 1900. (Roediger 1900: 33), наведено да су поклон Ј. Фернбаха, док је код осталих предмета рубрика о пореклу предмета празна или стоји знак питања (нпр. картон бр. 328, друге серије), што, донекле, потврђује могућност да се једино назначени примерци могу везати за Фернбаха, односно његову донацију из 1899. Ипак, поменута прецртана белешка на картону 327 нуди и другачије разрешење: да се на скидање амулета с ниске, у каснијем времену једноставно – заборавило. Проучавајући музејски усуд и других наших збирки (cf. Anđelković 1994: 94; *idem* 2002c: 109) склонији смо овој другој претпоставци.

⁸ Натпис на грудима: Картуш (←↓) *Mn-hpr-r*^c
Менхеперра

Главни текст: (←↓)

1 | *shd Wsir? s3.i [s3-spdw] shd m3^c-hrw*

/// Просветљени Озирис, Саи [Сасепеду], надзорник, праведан гласом

2 | *rsw^a i Wsir wšbt^b* Посматрај, о Озирисе ушабти [за]

^a Могуће читање. Хијероглифи су недовољно видљиви.

^b Неуобичајен редослед речи.

3 | *s3 [R] Wsr-m3t-r^c stp n r^{ca} (?)^b*

сина [Ра], Усерматра Сетепенра,

^a У картушу *praenomen* Рамзеса II.

^b G₃₈, G₃₇ у нејасном контексту.

4 | *[n] k3 [n] s3.i imny.t*

[за] ка Саи-а, свакодневно.

5 | */// irrt ?!!!!*

/// што треба да се уради? ///

6 | *// shd s3.i^a ///*

// надзорник Саи//

^a Ако је у питању име покојника, написано је у скраћеној форми. Изостављено је M₁₇.

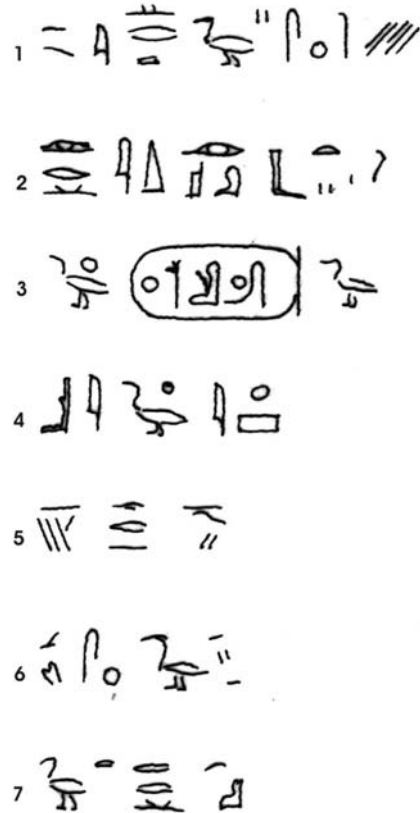
7 | *// rsw Wsir ///*

// посматрај, Озирисе//

Нечитки делови означени са ///. Захваљујемо се Д. Стефановић на препису, транскрипцији и преводу натписа (30. 7. 2003).

заобљенији. Висина 18 cm, ширина код лаката 5,3 cm, максимална дебљина (у висини уста) 3,2 cm. Предмет није аутентичан.⁹ Инв. бр. 4100.

2. Нефертум (т. I/2).¹⁰ Амulet од светлозелено мат глазираног фајанса. Геометријски стилизована глава са церемонијалном брадом наглашеном са два вертикална жљеба. На глави круна у облику отвореног лотоса наткриљеног испупчењем које представља два висока пера. Изнад чела уреус, крајње шематизован, у форми избочине. Са обе стране главе пада по један огрлични противтег менат, од којих се онај са десне стране боље распознаје. Нефертум је у фронталном ставу, са леђним пиластром. У висини очију, датих као два мала уреза, пружа се лоше центрирана (од леђног пиластра ка левој страни главе) попречна перфорација кружног пресека, за провлачење носеће нити. Већи део амулета, од рамена наниже, недостаје. Лом је оштар. Висина 1,89 cm, ширина 0,83 cm, дебљина 0,82 cm. Позни период или касније. Инв. бр. 4098.

Сл. 1. Натпис ушабти фигурине, инв. бр. 4100.

Fig. 1. Shabti inscription, Reg. No. 4100.

⁹ Мада је у другој и трећој серији старих музејских картона, као и каснијој Инвентарској књизи, фигурина назначена као фалсификат, Веленрајтер (1971a) то не помиње у тексту у рубрици Из ризнице Градског музеја у *Сомборским новинама*, где је, од јануара до априла 1971, уз фотографије, публиковао неколицину предмета из збирке. Тутунџић (1989: 7) за ушабти каже да „буди сумњу да је само добро изведен фалсификат, колико се види по грешци начињеној при урезивању, сада оштећеног текста”. У музејском картону друге серије, бр. 330, писаном руком, указује се, поред картуша (*fáraró monogram*) на грудима, и на израду детаља, тачније „на обе стране испод млатила и мотике, таласастог орнамента сличног локни косе” (изгледа да је у питању поменута нелогична свеза репова млатила и дршке), типичног за фалсификаторску радионицу. Занимљиво је да је папир на коме ово пише накнадно залепљен на картон преко рукописа (делимично видљивог на десној страни картона) са описом фигурине. У машински куцаном, каснијем музејском картону (треће серије) практично је само преписан текст са залепљеног папира из старијег картона (друге серије).

¹⁰ У Инвентарској књизи музеја, под бројем 4098, неодговарајуће заведен као „мајмунско божанство” (cf. Веленрајтер 1971d). Помиње га, са детаљним фронталним описом, али без димензија и даљих карактеристика, и Тутунџић (1989: 5).

3. Патек (т. I/3).¹¹ Минијатурна статуета/плочица са фигуром у високо моделованом рељефу, или позитив калупа. Браон-мрки фајанс. Наги патуљак, видљивих гениталија, раширених кривих ногу, са рукама на бутинама. На глави му је скарабеј, са распознатљивим челом, главеним штитом и предњим ногама инсекта. На грудима полукружни овратник или непотпуно изведене две змије које је патек понекад приказан како једе (*cf.* Andrews 1994: 38–39, figs. 34b, 36b). Стоји на неправилно трапезоидном плочастом постољу, које извире из вертикалне равне позадине чија је горња страна лучна. Висина 1,74 cm, ширина 1 cm, дебљина 0,62 cm. Позни период – римско доба. Инв. бр. 4103.

4. Патек (т. I/4).¹² Амулет од светлоплаво мат глазираног фајанса. Сачувана је глава са раменима, док доњи део амулета недостаје. Лом је оштар. На левој страни груди одбијена глазура. Деформисана, ошишана глава патуљка је гола; уши, очи и нос дати шематизовано (*cf.* Petrie 1994: pl. XXXI/176l). Позади попречна перфорација кружног пресека, која претежно иде кроз врат, док је делом извучена у форми правоугаоне равне ушице, за провлачење носеће нити. Висина 1,33 cm, ширина 1,3 cm, дебљина 0,88 cm. Уколико је предмет аутентичан, могао би да припада Позном периоду. Инв. бр. 4104/1.

5. Патек (т. I/5).¹³ Амулет од бледо тиркизноплаво мат глазираног фајанса. Сачувана је само глава, док тело недостаје. Лом је оштар. Деформисана, ошишана глава патуљка је гола, уши, од којих десно више личи на животињско што је понекад карактеристика Беса, шиљасте су, као и нос. Очи и обрве јасно изведени, урезивањем. Позади попречна перфорација за провлачење носеће нити, кружног пресека, претежно иде кроз врат, док је део извучен у форми неправилно канеловане ушице. Висина 1,19 cm, ширина 1,36 cm, дебљина 1,14 cm. Мада израз лица патека буди сумњу у аутентичност амулета, можда би евентуално могао да спада у време од краја Птоlemeјског периода до римског доба. Инв. бр. 4104/2.

6. Бес (т. I/6).¹⁴ Глазирани фајанс, светлозелене боје, рад у једноделном калупу. Сумарно и непропорционално представљен патуљак. Има круну од перја, кроз чију основу попречно иде перфорација кружног пресека за

¹¹ Његов картон друге серије носи број 333. Предмет је у популарном маниру објавио Веленрајтер (1971e). Детаљно објављен код Тутунџића (1989: 4).

¹² Предмет се, као и неколицина других, код Тутунџића не помиње, осим збирне опаске да се у колекцији налази „још седам амулета од фајанса (...) веома оштећених, од којих су само делови остали сачувани” (1989: 5).

¹³ Предмет сумарно публикује Веленрајтер (1971f), док се код Тутунџића (1989) не помиње. У првој серији музејске евиденције се и овај и претходни предмет воде под једним бројем: 4104.

¹⁴ Објављен, са описом и висином код Тутунџића (1989: 3-4).

провлачење носеће нити. Стоји на малом дугуљастом правоугаоном постољу. Полеђина равна. Благо истрте површине. Остаци вишка беличасте фајансне масе видљиви на левој страни лица и круне. Висина 1,61 cm, ширина 1,19 cm, дебљина 0,5 cm. Трећи међупериод. Инв. бр. 4110.

7. Бес (т. I/7). Сачувана је само круна од перја,¹⁵ са по три вертикална жљеба на свакој страни, док глава, тело и постоље недостају. Светлозелени, мат глазирани фајанс. На оштром прелому видљива бела, у средишњој зеленој, фајансна маса. Кроз основу круне попречно иде перфорација кружног пресека за провлачење носеће нити. Висина 1,24 cm, ширина 1,5 cm, дебљина 0,77 cm. Трећи међупериод или касније. Инв. бр. 4111.

8. Таурет (т. II/1).¹⁶ Поклон Ј. Фернбаха 1899. Амулет од светлозелено мат глазираног фајанса. Тело женке хипопотама заобљеног стомака. Глава, десна шака и ноге недостају. Лом је свуда оштар. Руке низ тело, са подлактицама према напред (*cf.* Andrews 1994: fig. 39/b). На остатку потиљачног дела перика, чији увојци падају и спреда на груди. Опуштене женске дојке са набубрелим брадавицама. Низ леђа богиње пружа се крокодилски реп, наглашен обрнутим „V” урезима. На леђној страни, између перике и репа, налази се ушица за провлачење носеће нити. Висина 3,9 cm, максимална ширина 1,39 cm, максимална дебљина 1,45 cm (у висини ушице). Трећи међупериод. Инв. бр. 4102.

9. Удат око (т. II/2).¹⁷ Светлозелени мат глазирани фајанс. Плочица има контуру удат ока. Амулет има два лица, на сваком је урезано удат око, те се, у том смислу, може тумачити и као пар очију. Глазура на оба лица делом отрта. Распознају се одлике соколовог ока, тзв. соколска капа, наглашена са два средишња жљеба, и заочна линија. Обрва је изведена шрафирањем, низом паралелних укошених линија. Приближно 0,18 cm испод горње ивице амулета, подужно тече перфорација кружног пресека за провлачење носеће нити. Тзв. соколска капа, која се пружа испод ока, делом одломљена. Лом је оштар. Дужина 2,71 cm, висина 1,75 cm, дебљина 0,52 cm. Трећи међупериод. Инв. бр. 4108.

10. Удат око (т. II/3). Светлозеленкасто мат глазирани фајанс. Глазура местимично отрта. Овална плочица са два лица (те се може тумачити и као пар очију), на којима је, унутар овалног, са спољне стране ребрасто нарубљеног оквира, урезано удат око. Изнад ока је обрва, док се испод распознају одлике соколовог ока, тзв. соколска капа и заочна линија.

¹⁵ Веленрајтер (1971g) круну представља као амулет, без напомене да је она само мањи фрагмент представе Беса, док се код Тутунџића (1989) не помиње.

¹⁶ Код Тутунџића (1989) се не помиње.

¹⁷ Основни опис дат код Тутунџића (1989: 3), цртеж дат код Анђелковића (1991: Т. I/1).

Између два лица, плочица је на четири места (испред и иза соколске капе, испред и изнад обрве) пробијена. Средином подужно иде перфорација кружног пресека за провлачење носеће нити. Плочица је приликом израде незнатно закривљена. Предњи доњи део амулета недостаје. Лом је оштар. Дужина 1,7 cm, висина 1,38 cm, дебљина 0,44 cm. Позни период. Инв. бр. 4107.

11. Четвороструко удат око (т. II/4; сл. 2/1). Светлозелено мат глазирани фајанс, чија је глазура скоро у целини отрта, те преовлађује крем-жућкаста боја фајансне основе. Амулет је настао као шематизован „спој” четири сумарно изведена удат ока.¹⁸ На једној од дужих ивица једна од пластичних избочина које извиру из руба је одломљена (лом је оштар). У средини амулета, дајући утисак зенице ока, налази се овални уметак од црнкасто-тамно плавог фајанса или стаклене пасте.¹⁹ Полеђина амулета је благо конвексна. Попречна перфорација кружног пресека, за провлачење носеће нити. Дужина 1,3 cm, висина 1,24 cm, дебљина 0,53 cm. 25. династија. Инв. бр. 4109.

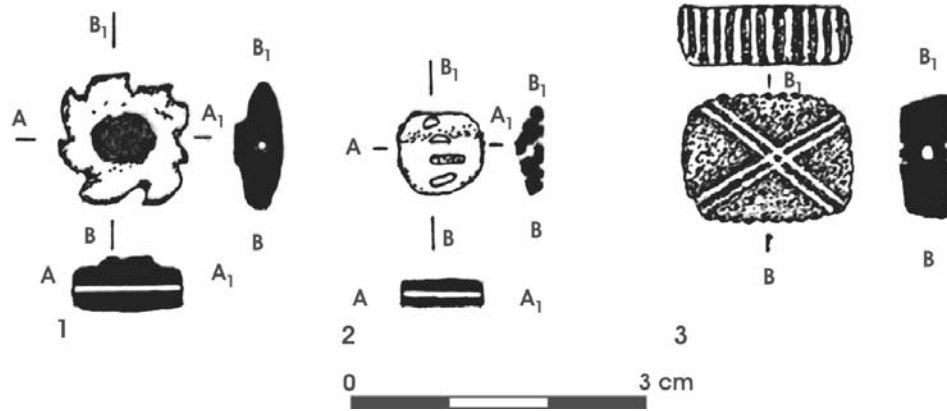
12. Четвороструко удат око (т. II/5; сл. 2/2). Кружно-овални плочасти амулет од светлозеленог мат глазираног фајанса. Једна страна равна, а друга неправилно конвексна. Са сваке стране по четири хоризонтална жљеба, која веома сумарно и шематизовано представљају удат очи. Један од жљебова попречно перфорисан. Подужна перфорација кружног пресека за провлачење носеће нити. Дужина 0,8 cm, висина 0,82 cm, дебљина 0,32 cm. 25. династија. Инв. бр. 4097/2.

13. Четвороструко удат око (т. II/6; сл. 2/3). Плочица у форми неправилног квадрата, заобљених темених ивица. Светлозелени мат глазирани фајанс. На обе шире стране урезане по две двојне дијагоналне линије, међусобно укрштене у облику слова „X”. Оквирна површина амулета је ребрасто назубљена. Амулет²⁰ је крајње шематизована и симплифико-

¹⁸ У најстаријој серији музејске евиденције, писаној руком, под бројем 4109 пише: „Непознати орнамент. Направљен од фајанса са стакленим (?) уметком, можда стилизовано удат око. 1 x 0.9 cm”. Уочљива су мања одступања у наведеним димензијама, што је случај и код већине других предмета, очито условљен недовољно прецизним мерним инструментима.

¹⁹ Према Веленрајтеру (1971c) у средини се налази „уложак од стакла тамне боје”, док је према Тутунцићу у питању камен гранат (1989: 3, н. 7). Микроскопску анализу, која искључује могућност да је у питању природни камен, урадио је 11. 7. 2003. Н. Васић са Рударско-геолошког факултета у Београду.

²⁰ Заједно са још два слична амулета, неодговарајуће опредељен као перла (Тутунцић 1989: 6-7). Ове предмете је некадашњи кутос П. Веленрајтер у инвентарској књизи музеја, инв. бр. 4114, навео као „три комада амулета, разне величине, представљају јастуке жена породиља”. Није најјасније шта се под оваквом дефиницијом подразумевало. Поређењем је очито да је текст дословце преписан из прве, као и треће, серије музејске евиденције на мађарском, где под бројем 4114 стоји: *3 db. különböző nagyságu amulette fayencéből /Szűlő nők vánkosai./*

Сл. 2. Четвороструко уџат око, инв. бр. 4109 (1); четвороструко уџат око, инв. бр. 4097/2 (2); четвороструко уџат око, инв. бр. 4114/1 (3).

Fig. 2. Quadruple *wedjat*, Reg. No. 4109 (1); quadruple *wedjat*, Reg. No. 4097/2 (2); quadruple *wedjat*, Reg. No. 4114/1 (3).

вана варијанта четвороструког уџат ока; укрштене дијагонале рашчлањују амулет на четири дела, тј. четири уџат ока, док назубљена ивица представља реминисценцију њихових контура.²¹ Подужна перфорација кружног пресека, за провлачење носеће нити. Површинска оштећења на крајевима перфорације, као и на једној од бочних страна. Дужина 1,66 cm, висина 1,2 cm, дебљина 0,54 cm. Птолемејски период. Инв. бр. 4114/1.

14. Четвороструко уџат око (т. II/7). Слично претходном. Дужина 0,94 cm, висина 0,8 cm, дебљина 0,37 cm. Птолемејски период. Инв. бр. 4114/2.

15. Четвороструко уџат око (т. II/8). Слично претходном. Светлоплаво-зеленкасте боје. Дужина 0,88 cm, висина 0,56 cm, дебљина 0,36 cm. Птолемејски период. Инв. бр. 4114/3.

16. Анубис (т. II/9).²² Плаво сјајно глазирани фајанс, местимично са мрком калцинацијом. Глава пса или шакала на телу човека одевеног у

²¹ Готово истоветни примерци откривени су 2000. на ископавањима Беренике, на јужном делу египатске обале Црвеног мора. Захваљујемо се колегиници В. Вендрих, Одељење за блискоисточне језике и културе, Калифорнијског универзитета у Лос Анђелесу, која нам је указала на ову чињеницу. Амulette, који носе теренске инвентарске ознаке VE00 6443-F и VE00 6444-F, нађени су у сонди VE00-40, датованој у рани Птолемејски период.

²² Код Тутунџића (1989) се не помиње.

прегачу, у фронталном ставу, са рукама низ тело. На левом увету хоризонтални урез. Мада је рад шематизован, очи су јасно раздвојене од њушке. Вертикални жљеб на грудима. У десној руци као да хоризонтално нешто држи.²³ Леђни пиластер са попречном перфорацијом кружног пресека у пределу рамена, за провлачење носеће нити. Ноге недостају. Лом је оштар. Висина 1,61 cm, ширина 0,7 cm, дебљина 0,86 cm. Позни период. Инв. бр. 4106.

17. Изидида (?) (т. II/10). Тело жене са наглашеним грудима и заобљеним стомаком на коме је пупак. Амулет од светлозелено, сјајно глазираног фајанса. Највероватније је у питању богиња Изидида (*cf.* Reisner 1958: 52/12924, 123/13514, pls. XIX/13514, XXVI/12924). Са предње и задње стране рамена остаци перике. Руке, изведене доста сумарно, падају са стране, а само око средине нису спојене са телом. Глава и ноге, од којих је десна била у искораку, недостају, лом је на оба краја оштар. Леђни део у виду пиластра, са попречном перфорацијом кружног пресека за провлачење носеће нити у висини плећа. Висина 1,68 cm,²⁴ ширина 1,02 cm, дебљина 0,88 cm (у висини груди). Позни период. Инв. бр. 4105.

18. Цвет (т. II/11).²⁵ Светлозелено глазирано фајанс, рад у калуку. Глазура је делом отрта. Представљен у облику шупљег конуса, зидова дебелих око 2,5 mm. На горњем делу је мањи, неправилно правоугаони испуст, изнад кога се пружа лук, чије је средиште намењено провлачењу носеће нити. Висина 1,23 cm, максимални пречник 1,1 cm. Позни период. Инв. бр. 4112.

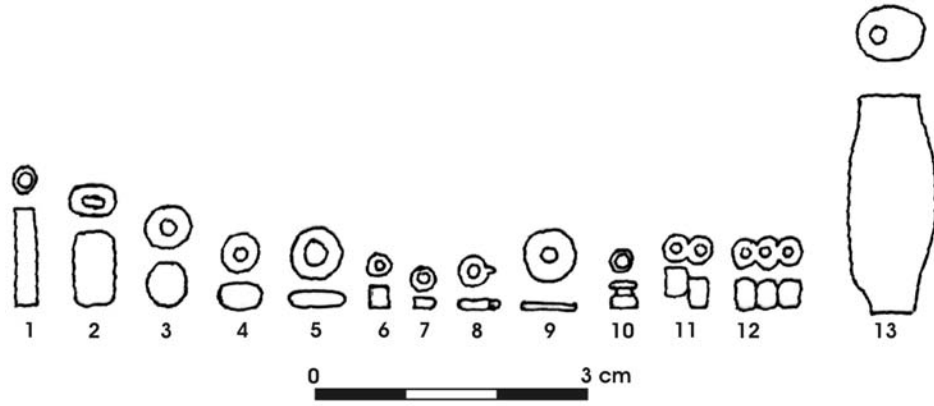
19. Перла (т. II/12; сл. 3/13).²⁶ Издужена бачваста, неправилно конвексна, незнатно цилиндричних крајева. Светлозелени мат глазирано фајанс. Површина местимично истрта. Подужна нецентрирана перфорација кружног пресека. Део једног краја одстрањен приликом израде перфорације, док је други равно исечен. Дужина 2,37 cm, максимални пречник 1,02 cm. Позни период. Инв. бр. 4113.

²³ Можда геометријски стилизовану махалицу, мање вероватно брадву која се приноси лицу мумије или чак правоугаону кутију са прибором за писање.

²⁴ Као „кип“ Изиде, уз одговарајућу погрешну висину „17 сантиметара“ овај амулет објавио је Веленрајтер (1971h), док га Тутунџић (1989: 5) само спомиње, наводећи да се међу оштећеним амулетима „својим типичним финим моделовањем истиче Изидида или Нефтида, одбијене главе и ногу“.

²⁵ Објављен код Тутунџића (1989: 4).

²⁶ У Инвентарској књизи, под бројем 4113, неодговарајуће заведена као „фрагмент стуба лотуса“. Није најјасније зашто је ова перла, осим обликом и величином, у инвентару издвојена од осталих. Тутунџић је, с пуним правом, сврстава у перле (1989: 7).

Сл. 3. Типови перли: штапићасте (1); цевасто-плочаста (2); сфероидне (3–4); прстенасте (5, 7–8); кратке ваљкасте (6); дискоидне (9); двојне (10); мултипне (11–12); издужена бачваста, неправилно конвексна, незнатно цилиндричних крајева (13).

Fig. 3. Bead types: tubular (1); flattened with an oval cross-section (2); spheroids (3–4); rings (5, 7–8); short cylinder (6); discs (9); double (10); multiple/spacers (11–12); elongated barrel, irregularly convex with slightly cylindrical ends (13).

20. Ниска (т. III/1). Поклон Ј. Фернбаха 1899. Састоји се од 211 перли, рецентно нанизаних, које не припадају истој примарној целини.²⁷ Од тога 131 прстенаста у нијансама светлозелене, жућкасте, светлобраон, тамнобраон и плаве боје, 65 штапићастих у нијансама плаве и зеленкасте, од којих две поломљене, 5 дискоидних плавичастих, 5 мултипних, од чега четири тамноплаве са три, а једна зеленкаста са две перфорације, 2 сфероидне, тамноплава и црна, 1 двојна плава, 1 цевасто-плочаста, овалног пресека, зеленкаста, од стаклене пасте, у траговима седефасто патиниране, 1 кратка ваљкаста, плава (сл. 3/1–12). Израђене су од фајанса, осим поменуте од стаклене пасте. Најдужа штапићаста 1,05 cm, пречника

²⁷ У другој серији музејског инвентара, под бројем 327, писано испод првобитног садржаја картона, стоји: „67 ваљкастих, 140 малих округлих, 4 мале плаве ваљкасте, 1 већа пљосната четири пута избушена, фајанс”, што укупно даје 212 комада. Пошто под овом последњом препознајемо четвороструки уџат амулет (наш каталожки број 12), остаје 211 комада перли. У послератној Инвентарској књизи, под бројем 4097 заведено је: „ниска од 67 ваљкастих, 73 малих округлих, 4 малих ваљкастих плавих, 1 веће пљоснене четири пута пробушене ђинђуве од фајанса. Египат, Александрија (...) Поклонио Јован Фернбах 1899”. Збир је сада 144 перле и поменути четвороструки уџат амулет. Тутунџић (1989: 5–7) врло детаљно говори о 217 перли: 5 мултипних, 65 цилиндричне, 2 сфероидне, 5 танких дискоидних, 136 дискоидних и прстенастих (све под инв. бр. 4097), 3 пљоснате (инв. бр. 4114, ово су заправо уџат амULETI, наши каталожки бројеви 13–15) и 1 конвексно-цилиндричној (инв. бр. 4113, наш каталожки број 19). По одузимању амULETA и велике, одвојено инвентарисане перле, остаје 213 комада перли, чиме се опет приближавамо изворном предратном броју. Као што смо навели, највероватније су две ниске поклоњене од Ј. Фернбаха 1899, након издавања амULETA, касније пренизане на једну нит.

0,3 cm. Дужина ниске 83,8 cm. Позни период – Римски период. Инв. бр. 4097/1.

21. Посуда (?) (т. III/2; сл. 4/1). Поклон Ј. Фернбаха 1899. Цилиндрична шупља посуда/цевчица од беличастог калцијум сулфата, вероватно анхидрита.²⁸ На оба краја је отворена, као нека врста левка.²⁹ Шири, благо елипсоидан отвор има заобљену правилну ивицу, одбијену у дужини око 6 mm. Ужи отвор има нешто грубљу ивицу, која евентуално указује на то да је предмет можда одломљен са платформе на којој се налазио, а ивица је потом дорађена. Унутар страна цеви, виде се хоризонтална кружна прстенаста задебљања, настала током бушења.³⁰ Максимална висина 6,52 cm, пречник горњег обода 2,39–2,63 cm, пречник доњег дела око 1,7 cm. Дебљина зидова је 2–4 mm. Максимални пречник отвора горе око 2 cm, а доле око 1,25 cm. Цевчица је споља углавном заглачана, али је на неколико вертикалних делова нешто грубља. Могуће је да је у питању предмет из сета посуда за култне понуде.³¹ У Инвентарској књизи се води као „обредски предмет”. 26. династија? Инв. бр. 4099.

22. Посуда (?) (т. III/3; сл. 4/2).³² Поклон Ј. Фернбаха 1899. Конусна шупља посуда од белог калцијум сулфата, вероватно анхидрита. На оба краја има отвор. Горњи отвор има грубу неправилну ивицу. Приближно трећина доњег отвора је одбијена. Непосредно испод обода издижу се око 2 mm из тела посуде две мале тунеласте, неперфорисане, вертикалне дршке, у дужини око 1,3 cm, постављене једна насупрот другој. Доњи део посуде је неправилан и подсећа на фрагментовано стопало. Није искључено да је посуда, слично претходном примерку, евентуално одломљена са

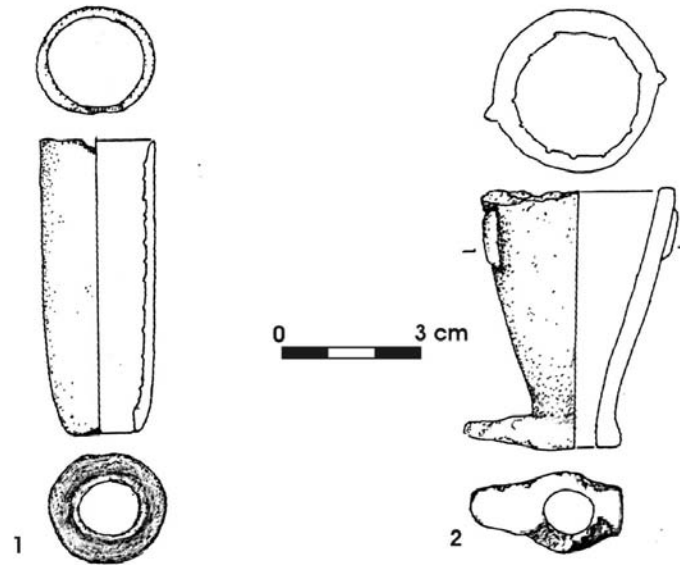
²⁸ За експертизу материјала захваљујемо се Н. Васићу и Д. Миловановићу са Рударско-геолошког факултета у Београду (11. 7. 2003). Мада се, технички говорећи, и калцијум сулфат може назвати алабастром, уобичајеније је да се под египатским алабастром подразумева атрактивнији калцијум карбонат, док калцијум сулфат египтолози обично опредељују као гипс (*cf.* Lucas and Harris 1962: 59–62, 413–414; Anđelković i Panić-Štorh 2002: 85).

²⁹ Стога не стоји тврдња Тутунџића (1989: 1, н. 2) да је у питању „алабастра” за мирис „ваљкастог облика, са уобичајеним заобљеним дном”.

³⁰ У другој серији картона, под бројем 329, стоји „шупљи цилиндар украшен изнутра круговима (...) литургијски предмет, I в. п. н. е. – II в.”.

³¹ Захваљујемо се Е. Титер из Оријенталног института Универзитета у Чикагу, која нам је, на основу аналогije са неколико сличних предмета из колекције Института, сугерисала и ову могућност.

³² Према Веленрајтеру (1971b) у питању је „посуда од алабастера (...) за држање мириса и козметичких препарата”. Тутунџић (1989: 1, н. 2) дајући летимичан опис и инвентарски број претходне посуде (4099), наводи да је исту Веленрајтер „недавно публиковао у Сомборским новинама, док је друга била неприступачна негде у депоу”. Вероватно је у питању грешка, будући да осим ове „посуде” (Веленрајтер 1971b), у *Сомборским новинама* нисмо успели да наиђемо ни на једну другу.

Сл. 4. Посуда (?), отворена на оба краја, инв. бр. 4099 (1); Посуда (?), отворена на оба краја, инв. бр. 4101 (2).

Fig. 4. Vessel (?), open at both ends, Reg. No. 4099 (1); Vessel (?), open at both ends, Reg. No. 4101 (2).

постоља па накнадно дорађена. Посуда је дубљена grubим вертикалним потезима, чији се жљебови виде у унутрашњости и оставља утисак недорвршености. Начин израде није сасвим налик египатском. Спољашња страна је пригличана. Максимална висина је 5,63 cm, максимални пречник обода 4,3 cm. Са дршкама је посуда широка 4,67 cm. Максимална ширина стопе је 3,44 cm. Дебљина зидова варира 3,8–7 mm. Пречник доњег отвора 1,1 cm. Уколико је у питању египатска рукотворина, могуће је да се, као и у претходном случају, ради о предмету из сета посуда за култне понуде, евентуално из 26. династије? Инв. бр. 4101.

БИБЛИОГРАФИЈА

- Andrews, C.
1994 *Amulets of Ancient Egypt*. Austin: University of Texas Press.
- Andelković, B.
1991 Археолошки материјал блискоисточног порекла у Србији. *ГСАД* 7: 67–77.
1994 Прилог рецентном историјату ковчега Hennufer и Zeho. *Историјски гласник* (Београд) 1-2: 93–100.

- 2002a Староегипатска збирка Народног музеја у Београду. *ГСАД* 18: 211–224.
- 2002b Egyptian Antiquities in the Museums of Serbia. Pp. 39–50 in *Egyptian Museum Collections around the World: Studies for the Centennial of the Egyptian Museum, Cairo*, eds. M. Eldamaty and M. Trad. Cairo: Supreme Council of Antiquities.
- 2002c Egipatska zbirka. Str. 108–111 u *Gradski muzej Vršac 1882–2002*, ur. J. Rašajski. Vršac: Gradski muzej Vršac.
- Andelković, B., i Panić-Štorh, M.
2002 *Staroeigipatska zbirka Gradskog muzeja u Vršcu*. Vršac: Gradski muzej Vršac.
- Andelković, B., and Teeter, E.
2005 The Coffin of Nesmin: the Belgrade Mummy Identified. *Зборник Народног музеја* (Београд) 18-1: 309–325.
- 2006 Corpus of Egyptian Antiquities in Serbia: Additions and Corrections. *ГСАД* 22: 253–264.
- Borovszky, S.
1909 *Bács-bodrog vármegye II*. Magyarország vármegyéi és városai, Magyarország monográfiája: A magyar korona országai történetének földrajzi, képzőművészeti, néprajzi, hadügyi és természeti viszonyainak, közmívelődési és közgazdasági állapotának enciklopédiája. Budapest: Országos Monografiai Társaság, Légrédy testvérek könyvnyomdája.
- Lucas, A., and Harris, J. R.
1962 *Ancient Egyptian Materials and Industries*. London: Edward Arnold Publishers Ltd.
- Petrie, W. M. F.
1994 *Amulets*. London: The Martin Press.
- Reisner, G. A.
1958 *Catalogue général des Antiquités égyptiennes du Musée du Caire: Amulets II*. Le Caire: Service des Antiquités de l'Égypte.
- Roediger, L. (ed.)
1899 *A Bács-bodrogh vármegyei történelmi társulat évkönyve XV/IV*. Zombor: Bitterman Nándor és fia könyv - és könyomdájából.
- 1900 *A Bács-bodrogh vármegyei történelmi társulat évkönyve XVI/I*. Zombor: Bitterman Nándor és fia könyv - és könyomdájából.
- CH = *Сомборске новине*
1971a In memoriam: Изгубили смо драгоценог сарадника. *Сомборске новине* 899 (5. 11. 1971): 8.
- 1971b Одласци. *Сомборске новине* 900 (11. 11. 1971): 10.
- Sabo, J.
2007 Zaboravljeni svetski lovac Balint Fernbah od Apatina. Str. 249–300 u *Lovstvo u Vojvodini*, ur. Z. Ristić. Novi Sad: Kulturno-istorijsko društvo Pčesa.
- Стефановић, Д., и Анђелковић, Б.
2002 Ушабти фигурина из Јеврејског историјског музеја. *ГСАД* 18: 225–230.
- Тугунџић, С. П.
1989 Примерци староегипатске пластике у Градском музеју у Сомбору. *Зборник Филозофског факултета* (Београд) 16-А: 1–8.
- Веленрајтер, П.
1971а Усхебти. *Сомборске новине* 858 (21. 1. 1971): 11.

- 1971b Египатска посуда. *Сомборске новине* 859 (28. 1. 1971): 11.
1971c Египатско магично око. *Сомборске новине* 861 (11. 2. 1971): 11.
1971d Мајмун као божанство. *Сомборске новине* 864 (4. 3. 1971): 12.
1971e Патаикос. *Сомборске новине* 865 (11. 3. 1971): 10.
1971f Гноми. *Сомборске новине* 866 (18. 3. 1971): 12.
1971g Египатски амулет. *Сомборске новине* 867 (25. 4. 1971): 10.
1971h Изида. *Сомборске новине* 868 (1. 4. 1971): 10.

BRANISLAV ANĐELKOVIĆ

THE COLLECTION OF EGYPTIAN ANTIQUITIES
IN THE CITY MUSEUM OF SOMBOR

Summary

The first, and perhaps only, donor of Egyptian antiquities to the City Museum of Sombor was *János Fernbach* in 1899. The collection now consists of twenty-two pieces: one shabti figurine, sixteen amulets, one plaque with high modelled relief figure or a positive mould, two jewellery items, and two vessels (?).

1. Shabti (pl. I/1). A mummiform figurine, with arms crossed, holds a three-tailed flail in each hand. Each of the flails has a rope between the handle and the tails. This is a characteristic of hoes and by no means can be used for flails. There is a vertical cartouche containing the royal prenomen Menkheperra (Thutmose III) on the chest. The shabti also bears a hieroglyphic text in seven horizontal rows (fig. 1), with a horizontal cartouche containing the royal prenomen Usermaatra Setepenra (Ramses II) in the third row. Terracotta, black coloured surface, the front mould-made. H. 18 cm; max W. 5.3 cm, max Dp. 3.2 cm. Modern fake. Reg. No. 4100.

2. Nefertum (pl. I/2), walking, with an open lotus-flower headdress with tall plumes on the top and two necklace counterpoises on the sides. Wearing an uraeus and divine beard. Geometrically stylized and schematic work. Suspension was by a hole in the back-pillar. Lower half of the amulet is missing. Pale-green glazed faience. H. 1.89 cm; W. 0.83 cm, Dp. 0.82 cm. Late Period or later. Reg. No. 4098.

3. Pataikos (pl. I/3). Miniature flat-backed plaque (with irregular trapezoidal plinth) with high modelled relief figure; or a positive mould to produce other open-backed moulds. Finely modelled naked dwarf with bandy legs and hands on his hips, with a scarab on his head. Wearing a broad semi-circular collar or perhaps it is an incomplete representation of two snakes that he sometimes appears to be eating. Dark brown faience, mould made, additionally engraved to give detail. H. 1.74 cm; W. 1.0 cm, Dp. 0.62 cm. Ptolemaic Period – Roman Period. Reg. No. 4103.

4. Pataikos (pl. I/4). Only a head with cropped hair and shoulders remains intact. The rest of the amulet is missing. Suspension was by a hole through the neck

with the backside formed as a low flat loop. Light-blue glazed faience, mould made. H. 1.33 cm; W. 1.3 cm, Dp. 0.88 cm. If the object is genuine it is perhaps to be dated to the Late Period. Reg. No. 4104/1.

5. Pataikos (pl. I/5). Only the head with cropped hair, pointed ears and nose, with eyes and eyebrows carefully rendered remains intact. The rest of the amulet is missing. Suspension was by a hole through the neck with the backside formed as an irregularly incised loop. Pale turquoise-blue glazed faience, hand made. H. 1.19 cm; W. 1.36 cm; Dp. 1.14 cm. The general impression casts doubt on the item's authenticity. If the object is genuine it is perhaps to be dated from the end of the Ptolemaic Period to the Roman Period. Reg. No. 4104/2.

6. Bes, flat-backed, wearing plumes (pl. I/6). Provided with a small rectangular plinth. Suspension was by the hole through the width, at the base of the plumed headdress. Pale green glazed faience. The front is mould-made. H. 1.61 cm; W. 1.19 cm; Dp. 0.5 cm. Third Intermediate Period. Reg. No. 4110.

7. Bes (pl. I/7). Only the plumed headdress remains, and the rest of the amulet is missing. Three vertical incisions on both sides of the headdress. Suspension was by a hole through the width, at the base of the plumed headdress. Light green glazed faience, mould-made. H. 1.24 cm; W. 1.5 cm; Dp. 0.77 cm. Third Intermediate Period or later. Reg. No. 4111.

8. Taweret (pl. II/1). In the round, walking, with pendulous breasts and a crocodile's tail. Hands turned down as though resting on a support. Head, right hand and legs are missing. Suspension loop at the back. Green glazed faience, mould made. H. 3.9 cm; W. 1.39 cm; Dp. 1.45 cm. Third Intermediate Period. Reg. No. 4102.

9. *Wedjat*-eye, (pl. II/2) double sided, flat, in outline with incised details. Suspension was by a hole through the length, near the top. The short "moustachial stripe" (the drop) is broken off. Light-green glazed faience. Glaze on both faces well-worn. L. 2.71 cm; H. 1.75 cm; Dp. 0.52 cm. Third Intermediate Period. Reg. No. 4108.

10. *Wedjat*-eye (pl. II/3). Openwork eye with incised details, in an oval frame with milled edge. Double sided. Suspension was by a hole through the length. Part of a frame near the "moustachial stripe" (the drop) is broken off. Light-green glazed faience. L. 1.7 cm; H. 1.38 cm; Dp. 0.44 cm. Late Period. Reg. No. 4107.

11. Quadruple *wedjat* (pl. II/4; fig. 2/1). In outline only, with an oval bulge of blackish-blue glass paste in the middle. Convex underside. Pierced lengthwise. One of the markings broken off. Pale-green glazed faience. Glaze worn almost entirely off. L. 1.3 cm; H. 1.24 cm; Dp. 0.53 cm. 25th Dynasty. Reg. No. 4109.

12. Quadruple *wedjat* (pl. II/5; fig. 2/2). Double sided amulet. One side convex the other flat. Four horizontal grooves to represent eyes on both sides. One groove pierced through. Suspension was by a hole through the length. Pale-green glazed faience. L. 0.8 cm; H. 0.82 cm; Dp. 0.32 cm. 25th Dynasty. Reg. No. 4097/2.

13. Quadruple *wedjat* (pl. II/6; fig. 2/3). Double sided amulet. Milled edge. Crossed diagonal twin lines incised on both faces, as an extremely simplified and schematized version of multiple *wedjat*-eye. Suspension was by a hole through the

length. Pale-green glazed faience. L. 1.66 cm; H. 1.2 cm; Dp. 0.54 cm. Ptolemaic period. Reg. no. 4114/1. We are grateful to W. Wendrich, Department of Near Eastern Languages and Cultures at UCLA for her help in identification of this piece: “it is very similar to what we found at Berenike in 2000 in trench BE00-40 (finds number BE00 6443-F, BE00 6444-F) and firmly dated to the early Ptolemaic period. It is indeed a simplification of a quadruple wedjat eye, the cross divides the amulet into four sections which each stand for an eye. The serrations are the remains of the original outline of the eyes. A comparison of extant examples of multiple-wedjat-eye amulets shows that by the Ptolemaic period the representation is gradually simplified and schematized to finally develop into this extremely simplified version” (personal communication, July 18, 2003).

14. Quadruple *wedjat* (pl. II/7). Similar to previous. Pale-green glazed faience. L. 0.94 cm; H. 0.8 cm; Dp. 0.37 cm. Ptolemaic period. Reg. No. 4114/2.

15. Quadruple *wedjat* (pl. II/8). Similar to previous. Greenish-pale-blue glazed faience. L. 0.88 cm; H. 0.56 cm; Dp. 0.36 cm. Ptolemaic period. Reg. No. 4114/3.

16. Anubis (pl. II/9). Jackal-headed, walking. Schematic work. Suspension was by a hole in the back-pillar. Horizontal incision into his left ear. It seems he is holding something (a flail?) in his right hand. Legs are missing. Blue glazed faience, mould made, additionally incised. H. 1.61 cm; W. 0.7 cm; Dp. 0.86 cm. Late Period. Reg. No. 4106.

17. Isis (?) (pl. II/10). Walking, finely modelled female body, wearing a wig. Suspension was by a hole in the back-pillar. Head and legs are missing. Pale-green glazed faience, mould made. H. 1.68 cm; W. 1.02 cm; Dp. 0.88 cm. Late Period. Reg. No. 4105.

18. Flower (pl. II/11). Conical, partially hollow body. Irregular, approximately rectangular ledge on top, surmounted by a suspension loop. Green glazed faience, mould made. Moderately abraded glaze. H. 1.23 cm; max D. 1.1 cm. Late Period. Reg. No. 4112.

19. Bead (pl. II/12; fig. 3/13). Irregularly shaped convex, elongated barrel, with slightly cylindrical ends. Perforation poorly centered. Pale-green glazed faience. Late period. L. 2.37 cm, max D. 1.02 cm. Reg. No. 4113.

20. String of 211 beads (pl. III/1; fig. 3): 131 rings, light green, yellowish, brown and blue faience; 65 tubular, blue and greenish; 5 discs, light blue; 5 multiple beads/spacers with three or two perforations, blue and greenish; 2 spheroids, blue and black; 1 double, blue; 1 flattened with an oval cross-section, green glass paste; 1 short cylinder, blue (fig. 3/1–12). All faience, except one of glass paste. L. 83.8 cm. Late Period – Roman Period. Reg. No. 4097/1.

21. Vessel (?) (pl. III/2; fig. 4/1). Cylindrical object open at both ends as a sort of a funnel. It is possible that the object is a votive offering jar or votive purification vessel, *i.e.* a fragment of a Late Period offering jar set which has broken off its platform, hence leaving the bottom open – we are grateful to E. Teeter, Oriental Institute, University of Chicago, for this suggestion (personal communication, May 13, 2003). The bottom could later have been subjected to additional finishing. Hor-

horizontal drilling marks inside the object. Calcium sulphate, probably anhydrite. H. 6.52 cm; upper D. 2.39–2.63 cm; lower D. *ca.* 1.7 cm. Wall thickness *ca.* 2–4 mm. 26th Dynasty? Reg. No. 4099.

22. Vessel (?) (pl. III/3; fig. 4/2). Conical object open at both ends. The object is, in function similar to the previous piece. Two vertical tubular handles with no perforation. The little “leg” at the bottom may be a remnant of the platform that was later subjected to an additional treatment. Vertical chisel marks inside the object. The rim is crude as if the manufacture of the object was never completed. Calcium sulphate, probably anhydrite. H. 5.63 cm; max upper D. (without handles) 4.3 cm. Wall thickness 3.8–7 mm. If an ancient Egyptian product, perhaps 26th Dynasty? Reg. No. 4101.

Примљено: 21. марта 2007.

UDC 7.032.2:069.5.013(497.113 Sombor)

1. Ушабти фигурина, инв. бр. 4100; 2. Нефертум, фрагмент, инв. бр. 4098; 3. Патек, инв. бр. 4103; 4. Патек, фрагмент, инв. бр. 4104/1; 5. Патек, фрагмент, инв. бр. 4104/2; 6. Бес, инв. бр. 4110; 7. Бес, фрагмент, инв. бр. 4111.
 1. Shabti, Reg. No. 4100; 2. Nefertum, lower part broken off, Reg. No. 4098; 3. Pataikos, Reg. No. 4103; 4. Pataikos, fragment, Reg. No. 4104/1; 5. Pataikos, fragment, Reg. No. 4104/2; 6. Bes, Reg. No. 4110; 7. Bes, fragment, Reg. No. 4111.

1. Таурет, оштећена, инв. бр. 4102; 2. Удат око, оштећено, инв. бр. 4108; 3. Удат око, оштећено, инв. бр. 4107; 4. Четвороструко удат око, оштећено, инв. бр. 4109; 5. Четвороструко удат око, инв. бр. 4097/2; 6. Четвороструко удат око, инв. бр. 4114/1; 7. Четвороструко удат око, инв. бр. 4114/2; 8. Четвороструко удат око, инв. бр. 4114/3; 9. Анубис, оштећен, инв. бр. 4106; 10. Изида (?), оштећена, инв. бр. 4105; 11. Цвет, инв. бр. 4112; 12. Перла, инв. бр. 4113.

1. Taweret, head and legs broken off, Reg. No. 4102; 2. *Wedjat*-eye, damaged, Reg. No. 4108; 3. *Wedjat*-eye, damaged, Reg. No. 4107; 4. Quadruple *wedjat*, damaged, Reg. No. 4109; 5. Quadruple *wedjat*, Reg. No. 4097/2; 6. Quadruple *wedjat*, Reg. No. 4114/1; 7. Quadruple *wedjat*, Reg. No. 4114/2; 8. Quadruple *wedjat*, Reg. No. 4114/3; 9. Anubis, legs broken off, Reg. No. 4106; 10. Isis (?), head and legs broken off, Reg. No. 4105; 11. Flower head, Reg. No. 4112; 12. Bead, Reg. No. 4113.

1. Ниска, инв. бр. 4097/1; **2.** Посуда (?), отворена на оба краја, инв. бр. 4099; **3.** Посуда (?), отворена на оба краја, инв. бр. 4101.
1. String of 211 beads, Reg. No. 4097/1. **2.** Vessel (?), open at both ends, Reg. No. 4099. **3.** Vessel (?), open at both ends, Reg. No. 4101.